

Ingrid Bussmann, Stuttgart

Učenje svim čulima – uloga knjižnice u životopisu učenja pojedinca

(Sažetak)

Gradska knjižnica Stuttgart od studenoga prošle godine gradi novu biblioteku. Ta vizija godinama nas je nosila u budućnost. Nova zgrada trebala bi biti otvorena 2011. godine. Tu novu središnju knjižnicu planiramo od 1997. kao dio gradskog građevnog plana koji se godinama stalno odugovlačio.

Mogućnost izgradnje nove knjižnice za budućnost bila nam je povod da razvijemo novu koncepciju knjižnice kao mjesta za doživotno učenje.

Stuttgart je dobro smješteni grad na jugu Njemačke. Glavni je grad savezne države Baden-Württemberg i ima oko 600.000 stanovnika. Veoma je međunarodan, i u njemu žive ljudi iz više od 100 nacija, među ostalima i mnogi Hrvati.

Gradska knjižnica Stuttgart ima 17 podružnica, dva bibliobusa, središnju knjižnicu s dječjom i glazbenom knjižnicom te grafotekom, i više specijalnih knjižnica. Imamo oko 1,2 milijuna medija, od toga 300.000 u središnjoj knjižnici. Ostvarujemo 6,2 milijuna posudbi godišnje i imamo više od 2 milijuna posjetitelja. Komunalna smo javna knjižnica, što znači da nas isključivo financira zemaljski glavni grad Stuttgart. Da biste dobili predodžbu o našem sustavu, navodimo nekoliko brojčanih podataka.

Za polaganje kamena temeljca za našu novu knjižnicu zamolili smo građanke i građane našega grada da za "Prvu knjigu nove knjižnice" oblikuju po jednu stranicu formata DIN-A 4.

Dobili smo na dar ravno 600 prekrasnih, kreativnih stranica, dječjih sanja, ilustriranih priča,

pjesama, kolaža, citata, akvarela, kompjutorskih grafika i fortografija koje govore o mjestu koje je mnogim ljudima postalo drugi dom, o mjestu gdje nalaze potporu za životno učenje, gdje otkrivaju svijet znanja i mašte, gdje s poštovanjem i obzirom susreću ljude – a to mjesto je knjižnica.

1. Uloga knjižnice kao obrazovnog partnera

U Njemačkoj je obrazovanje upravo velika politička tema. U toj raspravi njemačke se knjižnice pozicioniraju kao obrazovni partner koji može poduprijeti razvoj ključnih kvalifikacija kao što su čitalačke i medijske sposobnosti te istraživačke i informacijske sposobnosti.

Svoju ulogu pritom definiraju kao dio jedne mreže, jer knjižnice ne zamjenjuju škole ni institucije za daljnje obrazovanje, a nisu ni didaktički eksperti. Ulogu knjižnica uvijek valja promatrati u kontekstu dotične obrazovne i kulturne sredine. Za razvoj koncepata, po mom mišljenju neophodno je, dakle, razmotriti dotično okruženje u kojemu se knjižnica pozicionira i analizirati gdje su vlastite sposobnosti i značajke samostalnog položaja. Što možemo mi sami? Gdje je snaga drugih institucija? I kako se može surađivati?

2. Kako vidimo ulogu knjižnice u procesu učenja

Učenje s jedne strane može sadržavati planirano proširenje znanja i sposobnosti, i to je uvijek cilj učenja u školi ili na organiziranim tečajevima. Ali i svako zapažanje i iskustvo, svaka pobuda čula dovodi do novog učenja. Krajem devedesetih pedagog Günther Dohmen je to nazvao neformalnim učenjem, tj. učenjem koje se nadovezuje na individualna iskustva pojedinca u njegovoj svakodnevici i njegovu okruženju.

Poticaji za učenje nastaju u rasterećenom i ugodnom ozračju. Knjižnica bi trebala biti mjesto koje pojedincu pruža poticaje da uzme u svoje ruke procese svojega učenja. Knjižnice osim toga sve više preuzimaju ulogu "Teaching library", dakle aktivnog oblikovanja didaktički formiranih ponuda učenja, ponajprije da bi omogućile informacijsku sposobnost i digitalnu pismenost, kao što mi to u međuvremenu formuliramo u Stuttgartu.

Ukratko se može reći da je ono što obilježava knjižnicu kao mjesto učenja:

- a) kvalificirani medijski asortiman okrenut potrebama onih koji uče i koji otvara putove k izvorima znanja i osigurava "poolove" znanja
- b) okruženje koje je poticajno za učenje
- c) ponuda pojedinačne pomoći pri učenju
- d) osiguranje "prostorija za diskurse".

3. Podrška knjižnice u životopisu učenja pojedinca

Gradska knjižnica Stuttgart podupire učenje od malena u svakoj životnoj dobi s programima za malu djecu, za učenike, za starije građane. Mentori pomažu pri natječajima, diskusijski kružoci pri učenju njemačkog podupiru zajedničko učenje. Susret s ekspertima i umjetnicima razvija sklonost prema znanju.

4. Kako knjižnica pomaže odraslima koji uče?

a) Asortiman medija

Pojedinac koji sebi mora postaviti nova pitanja ili traži poticaj za daljnji razvoj svoje osobnosti odlazi u knjižnicu i ondje najprije poseže za medijskim asortimanom, jer mu medijski asortiman knjižnice može biti od pomoći pri prvom snalaženju u novom tematskom području. Može mu poslužiti u obrazovnim institucijama pri produbljenju znanja, može biti nadomjestak za učenje na tečajevima. Ponudu medija u knjižnici valja odrediti prema različitim interesima korisnika.

b) Prezentacija medija u novoj knjižnici usmjerena na učenje

U koncepciji koju je gradska knjižnica Stuttgart 1997. razvila za novu biblioteku govorili smo o ateljeima za učenje misleći na popis težišnih tema koje se traže a koji prelazi okvire sistematike. Sada nakon gotovo deset godina planiranja odlučili smo napustiti pojam ateljea za učenje i u novoj knjižnici iznova odrediti tematska područja. Dvije nove ponude slijede ideju ateljea za učenje u novoj formi. Prvotnu ideju ateljea za učenje ostvarujemo u novom obliku, koji nazivamo "studiolo", prostor za učenje u ugodnom ozračju i tišini za koncentrirani rad. Na svakom katu nove knjižnice bit će četiri do pet tema, koje će kao neposudbeni fond biti postavljene u lijepo oblikovanom

prostoru za učenje. One bi trebale poticati na temeljito bavljenje nekom temom. Knjižnica se nadovezuje na pojam neformalnog učenja i tom ponudom stimulira učenje time što prezentacijom skreće pozornost ne teme.

U novoj knjižnici ćemo nadalje urediti novo područje koje nazivamo "Best Practise". Ondje ćemo imati stotinu, po našem mišljenju najvažnijih naslova iz nekog stručnog područja, tako postavljenih da je uvijek na raspolaganju jedan primjerak za posudbu. Cilj te ponude je pomoći učeniku pri snalaženju i izraziti samosvijestan stav knjižnice – prema geslu:

Evo naslova koji vam preporučamo.

c) Oblikovanje okruženja koje je poticajno za učenje

Oblikovanje mjesta za učenje *knjižnica* kao prostora u kome se ljudi rado zadržavaju važna je zadaća. U poticajno okruženje za učenje danas, naravno, spadaju odgovarajuće tehničke mogućnosti, PC-i na kojima korisnici mogu raditi te W-LAN mreže, ali i mirna mjesta za pojedinačno učenje i područja koja pozivaju na komunikaciju i razgovor. Učenje se sve više odvija u skupinama, zato će naša nova knjižnica imati na raspolaganju i veći broj prostorija za skupine koje uče. U okruženje koje je poticajno za učenje spada i inspirativno oblikovanje koje djeluje na sva čula. Stoga stalno nudimo nove neobične aranžmane kako bismo zbudili učenika i dali mu nove poticaje prema geslu "glava je okrugla kako bi mišljenje moglo mijenjati smjer."

d) Ponude pojedinačne pomoći pri učenju

Tradicionalna informacijska i savjetodavna usluga knjižnica u budućnosti će po mom shvaćanju bivati sve značajnija. Moja je teza da knjižničari u budućnosti moraju biti bolji od googlea. A prilika knjižničarske informacijske usluge je u tome što se ljudi individualno mogu nekome obratiti i pronalaziti točne interese. A google to još nije u stanju nadomjestiti. Knjižničari se također mogu specijalizirati za davanje savjeta pri učenju kad druge ustanove u njihovu gradu to ne mogu ponuditi. Zadaća knjižnica može biti i preporuka partnera za učenje. Mentori mogu pomagati prigodom nekih tema. Individualna podrška dobiva se i na satu primanja učenika.

e) Osiguranje prostorija za diskurse

Procesi učenja su nezamislivi bez susreta s drugim ljudima, bez dijaloga. Da bi informacija prešla u djelovanje, potreban je diskurs. Svojom ponudom priredbi knjižnica omogućuje diskurs pružajući tako intenzivne poticaje za učenje.

5. Expanded library i digitalna pismenost

Pojmom "expanded library", koji se često rabi u **umjetničkoj i medijskoj diskusiji**, znamo za expanded cinema ili expanded media, želimo razjasniti dinamiku knjižnice kao posrednika u proširenju čula, kao partnera u stvarnim mrežama i kao čvorište u virtualnim mrežama.

Naše polazište u Stuttgartu je ojačati sposobnost u ophođenju sa svijetom medija, ne samo podupiranjem čitanja djeci i mladeži nego i iniciranjem kritičkog diskursa o digitalnom razvoju. Odlučili smo se za pojam "digitalna pismenost" kao povezujući pojam koji se odnosi na sposobnost čitanja i razumijevanja svakog teksta, bez razlike

u kojem medijskom obliku se on prezentira. Tako svijet tiskovnih medija nije u suprotnosti sa svijetom digitalnih izvora, nego su to dvije strane iste medalje. To realiziramo u našim ponudama kao i na našem festivalu zaštite podataka.

6. Od mjesta učenja do kuće znanja – knjižnica budućnosti

Jer knjižnica je danas i u budućnosti zasigurno centar za učenje, ali i više od toga. Knjižnica budućnosti trebala bi biti **kuća znanja** – a to je više od podupiranja učenja. Pod pojmom “kuća znanja” mogu se povezati tradicionalne zadaće knjižnica s budućim zahtjevima.

- a) sačuvati znanje
- b) znanje učiniti pristupačnim
- c) prenositi znanje – upozoravati na teme
- d) razmijenjivati znanje – stvarati mogućnosti susreta, npr. kavane znanja
- e) stvarati znanje – sadržaje priredaba stavljati na mrežu
- f) stvarno mjesto *knjižnica*

7. Nova knjižnica

Od sredine devedesetih u Stuttgartu se planira nov projekt izgradnje grada, Stuttgart 21. Zbog velikog broja posjetitelja knjižnica bi kao frekventno mjesto i atrakcijska točka za investitore trebala oživjeti novi areal. Planiranje je započelo 1997. razvojem koncepcije i prostornog programa. 1999. proveden je arhitektonski natječaj. Gradnja je započeta tek koncem prošle godine budući da je projekt izgradnje grada dugo bio predmetom političke rasprave. Otvorenje je predviđeno 2011. godine.

Korejski arhitekt Eun Young Yi oblikuje novu knjižnicu kao kristalnu kocku s devet nadzemnih i dva podzemna kata. Zgrada se gradi slojevito i prstenasto. Vanjski prsten sastoji se od stakleno-kamene fasade. Iza njega leži staklena unutarnja fasada, između obiju fasada nastaje prohodan doživljajni prostor za posjetitelje koji mogu tumarati između fasada s pogledom na grad s prozorskih otvora.

Koliko god kuća izgledala introvertirano prema vani, iznutra se otvara sa četiri tipa prostorija. U sredini zgrade arhitekt postavlja arhaički, meditativni prostor oblika kocke, “srce” koje poziva na razmišljanje, smanjenje tempa, unutarnje razmatranje i ne preuzima nikakvu specijalnu funkciju knjižnice. Taj prostor simbolizira tradiciju i korijene znanja.

Otvor prema vanjskom svijetu, svijetu znanja, otvoreni gradski prostor za susrete, simbolizira galerijska čitaonica oblika lijevka, koja na četiri razine počinje iznad “srca”. U toj prostoriji police s knjigama dio su arhitektonske skulpture. Stoga će se na četiri razine galerijske čitaonice nalaziti beletristička literatura i beletristika na stranim jezicima, dakle ponuda koja je uvelike orijentirana na knjigu.

Oko “srca” i salona za čitanje na prvoj se razini nalazi glazbena knjižnica, na drugoj razini dječja biblioteka, a na razinama tri do pet tema vezanih za različita stručna područja. 6 grupnih prostorija omogućuju spontane, neformalne ili organizirane ponude učenja. Na osmom nadzemnom katu nalazi se umjetnički prostor s gliptotekom.

Bistro, koji služi i kao literarna kavana za manje literarne priredbe, poziva na kratko zadržavanje uz šalicu kave. S 8. nadzemnog kata može se stupiti na krovnu terasu s prekrasnim pogledom na Stuttgart.

U središtu ulazne dvorane u prizemlju stoji 16 velikih ekrana raspoređenih oko srca. Oni povezuju virtualni prostor s realnim prostorom i realnim osobama. "Titranje srca" je izložbeno područje za vizuelnu jezičnu umjetnost, video umjetnost i umjetnost putem mreže u

sjecištu tekst – slika – kod. Posudba i povrat odvija se putem samoposluge. Na tezgi za pružanje usluga dobiva se prva informacija, a postoji i mjesto za rješenje problema u vezi s pristojbama i automatima. Ostakljeni prostor za sortiranje zasigurno će postati atrakcija, jer se vraćeni mediji transportiraju preko osam katova koji su iznad prizemlja i ondje se prema definiranim kriterijima sortiraju na kolicima za knjige.

24-satni povrat omogućen je izvana. "Knjižnica za nespavače" u jednom od ulaznih područja drži malu zalihu i pomoću RFID-tehnike omogućuje posudbu izvan radnog vremena.

U prizemlju se nalazi velika dvorana za priredbe za 300 posjetitelja.

Nova stuttgartska knjižnica jamči kvalitetnu obrazovnu i kulturnu ponudu u novoj dimenziji: ona ne nudi samo prostor nego i znanje, razvitak, spoznaju i potporu. Nudi 500.000 medija, a otvorena je od ponedjeljka do petka 12 sati dnevno.